

Úpadok filozofie a strata vdáčnosti

Roman Cardal

18. marca 2022 ✝ Spoločnosť

Pochopiť, žeby každý človek sa mal podľa svojich možností zaoberať filozofiou, nie je zase až také zložité. Existujú problémy, ktoré sú špeciálne a ktorých riešenie je vyhradené pre špeciálne disciplíny. Matematik rieši matematické problémy, psychológ rieši psychologické problémy, biológ rieši biologické problémy, ale nie každý je matematik, biológ alebo psychológ. Ak nie som matematik, potom ma matematické otázky netrápia a môžem si zariadiť život tak, aby som sa nimi vôbec nemusel zaoberať.

Zdroj: pixabay.com

Existujú však aj problémy iného typu a tie už nie sú vyhradené iba úzkemu okruhu špecialistov. Naopak, dotýkajú sa každého z nás. Keďže nežijeme ako izolované atómy, sme súčasťou spoločnosti, a ak sa nesprávame úplne bezmyšlienkovite, mala by nám občas prísť na um otázka, prečo by sme sa mali správať k druhým slušne a prečo by sme mali rešpektovať všetkých ľudí bez rozdielu? Ak je pravda, že by sme mali rešpektovať všetkých ľudí, znamená to, že by sme sa nikdy nemali dopustiť napríklad krádeže, cudzoložstva, neúprimnosti a pod., pretože týmito činmi vždy niekomu ubližujeme, a teda ho týmito skutkami nerešpektujeme. Kto nám však povie, aká je správna odpoveď na položenú otázku? Matematik, biológ, psychológ ani iný odborník nám v tom neporadí. A niet sa čo čudovať, veď ide o filozofický problém. Preto je zrejme, že žiadnemu premýšľavému človeku by nemal chýbať záujem o filozofiu.

Jacques Maritain v jednej zo svojich kníh napísal, že v každom človeku je hlboká túžba po filozofickom poznaní. Túto túžbu nazval „filozofickým erosom“. Skutočnosť je však taká, že u dnešných ľudí sa nijako zvlášť neprejavuje. Koľko z nich sa vážne zaoberá filozofiou? „*Tento úbohý filozofický eros,*“ píše Maritain, „*je v súčasnosti na tom zle. Leží spútaný a umlčaný na dne duše. A čo je ešte horšie, je oklamáný. Pobehuje po svojej celi a túži po slobode.*“ V čom spočíva toto „oklamanie“ v duši skrytej filozofickej lásky?

Okrem iného aj v rozšírenom presvedčení, že filozofia je zbytočná a že v nás môže pokojne spať až do konca našich životov. Ak chceme nájsť odpoveď na vyššie uvedenú otázku „*prečo by sme mali rešpektovať všetkých ľudí bez rozdielu,*“ vystačíme si so zdôvodnením, že je to *humánne a civilizované*. Pritom sa však neobťažujeme zisťovať, kto je to človek, a preto aj naše ponímanie „humanity“ visí akosi vo vzduchoprázdne. Hranice vymedzujúce ľudskú existenciu nestrážime s patričnou dôslednosťou, a preto nás

ani nevzrušuje, keď sú za ne vyhostené nenarodené deti, starí ľudia alebo zdravotne postihnutí. Keďže už nie sú považované za ľudské bytosti, môžu byť usmrtené potratom alebo eutanáziou. Naznačený rešpekt sa na nich nevzťahuje.

Ak by sme cvičili strelbu za kopec, kam naše oko nevidí, a niekto by nás upozornil na možnosť, že by sa tam mohli nachádzať ľudia, okamžite by sme paľbu zastavili a nepokračovali v strelbe, kým by sme sa nepresvedčili, že projektily mierime do bezpečnej oblasti. Tak aj filozof by sa mal obťažovať otázkami: Čo ak sú bytosti v lone matky plnohodnotnými ľudskými bytosťami?, Čo ak sú nimi aj postihnutí a hendikepovaní? Odkiaľ máme istotu, že sa potratmi a eutanáziou nedopúšťame vraždy? Môžeme s čistým svedomím pokračovať v tejto praxi, ak túto istotu vôbec nemáme? Alebo na seba bezstarostne berieme riziko, že sa zaradíme do spoločnosti sériových vrahov? Upokojíme svoje obavy „argumentom“, že realita nie je racionálna a spravodlivá, takže sa nijakých následkov za tieto činy nemusíme obávať? Ťažko si predstaviť, žeby nás spomínané pochybnosti nevyviedli z našej komfortnej zóny, ktorú si zabezpečujeme aj tým, že odstraňujeme nepohodlné „tehotenstvá“ a „zaťažujúce osoby“. Možno aj preto filozofia leží v zabudnutí, pretože je to práve ona, ktorá sa naše vnútro snaží prebudiť.

„Humanizmus“ je ideál, na ktorý sa radi odvolávame pri ospravedlňovaní svojho konania. Ide o ideál, ktorý je zvláštnym spôsobom spojený s našou západnou kultúrou. Ak táto naša kultúra vyviera z prameňov židovstva, kresťanstva, rímskeho práva a gréckej filozofie, čiže stojí na dedičstve starovekého Jeruzalema, Ríma a Atén, potom je to ďalší dôvod, prečo by sme sa mali o filozofiu skutočne zaujímať. Pretože iba s jej pomocou totiž dokážeme pochopiť, v čom pravý humanizmus spočíva.

Židovstvo a kresťanstvo ohlasovali a ohlasujú existenciu Boha, ktorý tvorí svet inteligentným spôsobom a je autorom vznešeného morálneho poriadku. Racionálny postoj k realite by mal byť pre židov a kresťanov úplnou samozrejmosťou, pretože celé ich náboženstvo má hlboký racionálny základ. Paul Johnson to vyjadruje, keď vo svojich *Dejinách židovského národa* píše: „Keď racionálne uvažujeme o božstve, vychádza z toho predstava jediného, všemohúceho a osobného Boha, ktorý nekonečne prevyšuje človeka svojou mocou a konaním a ktorého činy sú v neustálom súlade so systematickými etickými zásadami.“ V židovsko-kresťanskej náboženskej optike nie je potrebné pripomínať hodnotu ľudského života. Žiadne iné náboženstvo si necení človeka v takej obrovskej miere.

Zdroj: flickr.com

Dedičstvo získané od starých Rimanov sa okrem iného týka právneho myslenia. Už len čítanie Nového zákona ukazuje, akú ochranu pred svojvôľou mocných poskytovalo vlastnenie rímskeho občianstva. Rímske právo bolo založené na zásade *presumpcie nevinny*, občania mali *jus suffragii et jus honorum* (právo aktívne sa zúčastňovať na politickom živote), *jus commercii* (právo slobodne podnikáť a disponovať súkromným majetkom) atď. Už toto ukazuje, aký dôležitý zdroj pre našu kultúru predstavuje staroveký Rím.

Pokiaľ ide o filozofiu, je dôležité uvedomiť si, že nie je iba jedným zo zdrojov, z ktorých pramení typicky západný štýl života a úplne špecifický štýl nášho myslenia, cítenia a konania. Je to absolútne privilegovaný zdroj, ktorý vstupuje do základov všetkých pilierov, na ktorých stojí Západ. Obrazne povedané, Atény vstúpili do Jeruzalema a Ríma. To sa prejavuje v tom, že viera v jedného Boha je úkonom racionálnej bytosti, a preto musí obsahovať racionálnu zložku. Ak by poznanie o Bohu pochádzalo iba z viery a výlučne z viery, všetky vierovyznania by boli rovnako hodnotné a my by sme nemali žiadne kritérium, vo svetle ktorého by sme mohli posúdiť, ktoré z nich sú v súlade s rozumom a ktoré mu odporujú.

Filozofické ponímanie Boha je kľúčové aj pre náboženskú vieru. Vstup Atén do Ríma má tiež za následok, že vyššie uvedené práva nemusíme považovať iba za náhodné historické preferencie Rimanov, ale že ich hlbokú racionalitu možno filozoficky preukázať. Byť človekom Západu a nevedieť nič o filozofii znamená mať účasť na veľkých dobrách a pritom nemať predstavu o ich skutočnej hodnote. V takom prípade za ne človek ani necíti vďačnosť, čo nakoniec vedie k tomu, že si ich prestane vážiť.

A to je, žiaľ, postoj, ktorý je dnes masovo rozšírený.

URL adresa článku: <https://christianitas.sk/upadok-filozofie-a-strata-vdacnosti/>